



ARCHIVUM ANATOLICUM (ArAn)	8/1	2005	59-75
----------------------------	-----	------	-------

## KÜLTEPE METİNLERİNE GÖRE TİCARİ MALLARIN PAKETLENMESİ VE TAŞINMASI İLE İLGİLİ BAZI KELİMELER

L.Gürkan GÖKÇEK\*

### ÖZET

*Kültepe tabletlerinde, ticari malların yüklenmesi ve paketlenmesi ile ilgili olarak çok sayıda kelime geçmektedir. Ancak, bunların bir kısmının tam olarak nasıl kullanıldığı konusunda açık bilgilere sahip değiliz. Bu makalede, yükleme ve paketlemeye dair kullanılan bazı malzemeler hakkında bilgi verilerek, bu konudaki belirsizliklerin kısmen de olsa açığa çıkarılmasına çalışılmıştır.*

Anahtar sözcükler: *paketlenme, taşıma, teçhizat, koşum takımı.*

### ABSTRACT

#### Some Words of Equipment Used for Packaging, Loading and Transporting in the Kültepe Tablets

*In the Kültepe texts there are many words used in connection with the process of packaging, loading and transporting merchandise. However, we do not know for certain what some of the equipment related to this process exactly were and how they were used. This article aims at providing information about some packaging materials used*

\* Gazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e-mail: gokcek@gazi.edu.tr

*for the transportation of goods and at an attempt to clarify to some extent the uncertainties concerning this matter.*

*Keywords: packaging, loading, transportation, equipment, harness.*

Kültepe tabletlerinde “bir eşyayı paketlemek, paket yapmak, denk yapmak, yüklemek, bağlamak, sarmalamak ya da katlamak” anlamları için *lawāum*, *sarādum* ve *rakāsum* kelimeleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte ticari malların, farklı isimler altında ifade edilen ve sahamızla ilgili sözlüklerde “bir tür çanta”, “yükçük” ve “konteyner” şeklinde tanımlı yapılan malzemeler içerisinde bulunduğu görülmektedir. Bu makalede; aşağıda tanımlanan Kültepe 88 yılı arşivine ait üç adet belge ile<sup>1</sup>, paketleme ve yüklemeye dair kullanılan bazı malzemeler hakkında bilgi vermeye çalışılacaktır. Bunlar; *naruqum*, *masradum*, *matlihšum*, *ukāpum*, *ebal sikkatim*, *šešum* ve *zurzum* olup, ilgili metinlerin transkripsiyon ve tercümelelerinden sonra, her biri kendi başlıkları altında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

### 1. Kt.88/k 298

Müze env. (1-297-88)

4.1 x 4.3 x 1.4 cm. Koyu kahve renkli.

Belge, Kurub-Ištar tarafından Aššur-rē’ī’nin oğlu Pilaḫ-Ištar’a sevk edilen kumaş, paketleme ve taşıma ile ilgili bir takım eşyadan bahsetmektedir.

öy.	1	<sup>TUG</sup> <i>ku-ta-num</i>
	1	<sup>TUG</sup> <i>pi-ra-kā-nu-um</i>
	14	<i>na-ru-qá-tum</i>
	6	<i>ma-at-li-ih-šū</i>
5	5	<i>ma-as-ru-dum</i>
	9	<i>eb-le-e</i>
		<i>sí-ki-tim</i>
	9	<i>ú-kā-pu</i>

<sup>1</sup> Tabletleri yayınlamam hususunda gerekli izni veren Kültepe Kazı Başkanı F.Kulakoğlu’na; arşivlerinden yararlanmam ve katkılarından dolayı da değerli hocalarım S.Çeçen ve S.Bayram’a teşekkür borçluyum. Ayrıca, çalışmam esnasında yardımcı olan İ.Albayrak’a teşekkürlerimi sunarım.

ak. 3 <sup>še-šu</sup> zu-ur-zu-ú<sup>2</sup>  
 ay. 10 mi-ma a-né-e  
 a-na Pi-lá-aḥ-Ištar  
 DUMU A-šur-SIPA  
 Kur-ub-Ištar DUMU Dí-li-[]

- <sup>1-5)</sup> 1 parça *kutānum* kumaşı, 1 parça *pirikannum* kumaşı, 14 *naruqqum*, 6 *matlihšum*, 5 *masradum*,  
<sup>6-9)</sup> 9 *ebal sikkatim*, 9 *ukāpum*, 3 *zurzum*,  
<sup>10-13)</sup> bunların hepsini Ašur-rē'ī'nin oğlu Pilaḥ-Ištar için Dili-[]'in oğlu Kurub-Ištar (sevki etmektedir).

## 2. Kt.88/k 292

Müze env. (1-291-88)

4.5 x 5.1 x 1.6 cm. kahve renkli.

Esas itibariyle yaklaşık 33 parça *kutānum* kumaşının bedeli ile ilgili tutulan kayıta, yağ ve eşeklerin fiyatlarıyla birlikte, yapılan diğer masraflar ve konumuzla ilgili malzemelerin hesabı yapılmıştır.

öy. 33<sup>?</sup> TUG ku-ta-nu  
 5 ma-na 15 GÍN KÙ.BABBAR  
 ši-im-šu-nu 8 1/6 GÍN.TA  
 a-na KÙ.BABBAR uš-ti-bu-lu  
 5 lu AN.NA<sup>ak</sup> qá-tim  
 lu Ì.GIŠ lu sa-am-tum  
 lu ši-im ANŠE<sup>H1A</sup>  
 lu ni-ga-lu ù<sup>7</sup>h<sup>7</sup>u<sup>7</sup>-ša-ú  
 lu AN.NA ša-al-tum  
 ak. 10 lu ik-ri-bi<sub>4</sub>-a  
 ay. (silik satır)  
 lu zu-ur-zu lu ú-ká-pu  
 lu na-ru-qá-tum  
 lu eb-lu lu ma-at-li-iḥ-šu  
 lu a-na šú-ba-ti

<sup>2</sup> Belgenin bu satırını, esasen 3 *še-šu* 1 *zu-ur-zu-ú* şeklindedir. Ancak, *šešum* kelimesinin Eski Asur dönemi belgelerinde hiç geçmemesi ayrıca, *zurzum* kelimesinin, başında bulunan "1" rakamına rağmen mimasyonla bitmesi nedeniyle, söz konusu satırın transkripsiyonu, yukarıda ifade edildiği şekilde yapılması uygun görülmüştür. "1" rakamını ise, ayırma çizgisi olarak düşünülmektedir.

- 15 *ša šu-ùh-ri-im*  
*lu a-na sà-ḫi-ir-ti-a*  
*mī-ma a-nim a-na*  
 ök. *li-bi ša*  
 sk. *Šu<sup>3</sup>-nu<sup>3</sup>-a ú-ta-ḫi-ma*
- 20 8 1/6 GÍN.TA *a-na*  
 KÛ.BABBAR *uš-té-bi<sub>4</sub>-lu-nim*
- 1-4) 33<sup>7</sup> parça *kutānum* kumaşı; onların bedeli 5 mana 15 şekel gümüştür. (Onlar) 8 1/6<sup>7</sup> şar şekel gümüş olarak hesaplanmıştır.
- 5-17) İster serbest kalay, ister yağ, ister kırmızı taş, ister eşeklerin fiyatı, ister orak ve kalitesiz bakır, ister satışa hazır kalay, ister benim kurban param, ister *zurzum*, ister *ukāpum*, ister *naruqqumlar*, ister *eblum*, ister *matliḫšum*, ister uşağın kumaşı, ister benim *saḫirtum<sup>7</sup>* um<sup>3</sup> olsun,
- 17-23) bütün bunları Šunuā<sup>7</sup>'nin üzerine yaklaştırdım. (Onlar) 8 1/6<sup>7</sup> şar şekel gümüş olarak hesaplanmıştır.

### 3. Kt.88/k 658

Müze env. (1-652-88)

3.8 x 4.1 x 1.5 cm. koyu kahve renkli.

Aššur-mālik'in oğlu Aššur-idi'ye ve Nūr-kī-ili'ye, çeşitli miktardaki bakır, gümüş ve siyah eşeklerin, şahitler huzurunda teslim edildiğine dair belgede, paketlenme ve taşımada kullanılan bazı malzemeler, ayrıca belirtilmiştir.

- öy. 4 GÚ URUDU SIG<sub>5</sub>  
 ù 1 *ma-na* KÛ.BABBAR  
*ša-ru-pá-am ku-nu-ki-a*  
 ù 2 *e-ma-ru*
- 5 *ša-la-me a-na*  
*A-šūr-i-dī*  
 DUMU *A-šūr-ma-lik*  
 ù *Nu-ur-ki-li*
- ak. *a-dī-in-šu-nu-ti*
- ay. 10 IGI *Be-lūm-ba-ni*  
 DUMU *Ša-ra-Sú-en<sub>6</sub>*  
 IGI *Tū-ra-am-ì-li*  
*kà-ša-ar A-šur-ma-lik*  
 DUMU *A-lá-ḫi-im ù a-ḫa-ma*

<sup>3</sup> “Düşük değerlerde olan ufak tefek şeyler” anlamı için bkz. CAD (S): 57b-58a.

	15	<i>a-qá-ti-šu-nu 2 ma-na</i> URUDU SIG <sub>5</sub> 1/2 SILA <i>ša-ar-dam ša</i> 1 GÍN KÜ.BABBAR <i>sà-ḫe-er-tám</i> <i>a-dí-in / ʾ15ʾ1 na-ru-qá-tim</i>
ük.		8 <i>ú-kà-pi 5</i>
sk.	20	<i>e-ba-al sí-kà-tim</i> <i>ù 2 ma-as-ru-tù</i> <i>mì-ma a-nim a-na</i> <i>ši-a-ma-tim a-na qá-ti</i> <i>A-šur-i-dí ú Nu-ur-ki-li</i>
	25	< <i>a-dí-in</i> >

- 1-9) Benim mühürümle mühürlenmiş 4 biltum kaliteli bakırı ve 1 mana arıtılmış gümüşü ve 2 siyah eşeği Aššur-mālik'in oğlu Aššur-idi ve Nūr-kī-ilti'ye verdim.
- 10-15) Šara-Sū'en'in oğlu Bēlum-bāni'nin huzurunda, Alāḫum'un oğlu Aššur-mālik'in *kaššārum*'u<sup>4</sup> olan Tārām-ilti'nin huzurunda. Ayrıca,
- 16-18) onların hissesi olarak 2 mana kaliteli bakırı, 1 şekel gümüş (karşılığındaki) ½ litre zeytin yağını, *sahirtum*'u verdim. 15<sup>1</sup> *naruqqum*'u,
- 19-25) 8 *ukāpum*'u, 5 *ebal sikkatim*'i, 2 *masradum*'u, bunların hepsini satılmak üzere Aššur-idi ve Nūr-kī-ilti'nin hissesi olarak verdim.

### Naruqqum

“Torba” veya “çuval” olarak anlam verilen *naruqqum* kelimesi için CAD (N<sub>1</sub>): 379a ve devamında; bu manadan başka, “kuru şeylere mahsus hacim ölçü birimi”<sup>5</sup> ve “tüccarların ortak yatırımlarını gösteren bir tür sermaye”<sup>6</sup> tanımlamaları yapılmıştır. Ayrıca bu kelimenin, tüccarların seyahati esnasında içine sermayelerini koydukları bir tür “para çantası” veya bir nevi “cüzdan” anlamına geldiği belirtilmektedir.<sup>7</sup>

<sup>4</sup> Malların yüklenmesinden ve taşınmasından sorumlu olan ya da bazı özel ticari malları hazırlayarak para kazanan görevliler şeklinde tanımlanmaktadır (Larsen 1967: 79).

<sup>5</sup> Lewy 1964: 185.

<sup>6</sup> Asurlu tüccarlar, daha rahat ticaret yapabilmek için karşılıklı belirlenmiş şartlarda uzun veya kısa bir dönemi kapsayan bazı anlaşmalar yapmışlardır. Tüccarlar arasında olan bu anlaşmalardan biri, kaynaklarımızda “*naruqqum* ortaklığı” olarak ifade edilen sermaye temini ile ilgili sözleşmelerdir (Larsen 1977: 124, 1976: 95-98; 1999: 181-184; Dercksen 1977: 92-93; Sever-Çeçen: 2000: 167).

<sup>7</sup> Larsen 1967: 74.

“Torba” veya “çuval” anlamında kullanılan *naruqqum* ile ilgili olarak, EL 145 numaralı belgede, 263 parçası *kutānum* kumaşı, 31 parçası iyi kalitede *kutānum* kumaşı ve 23 parçası *lubūšū* ve Akad cinsi kumaşı olmak üzere, farklı kalite ve türdeki toplam 317 parça kumaşın 51 adet *naruqqum* içerisine konduğunu görmekteyiz. Aynı belgede, çoğunluğunu *kusītum* kumaşının oluşturduğu 43 parça kumaşın da, 9 adet *naruqqum* içerisinde bulunduğu ifade edilmektedir. Bu durumda her bir *naruqqum*'un 5 veya 6 parça kumaş alabilecek bir kapasiteye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim, ICK 1: 153: 5-13'de, 5 parça *kutānum* kumaşının 1 *naruqqum*, TC 3/2: 175, 1'de her biri 6 parça olan *kutānum* kumaşların 8 *naruqqum* ve TuM 1: 27c, 1'de ise, 36 *kutānum* kumaşının 7 *naruqqum* içerisinde olduğu açıkça belirtilmiştir<sup>8</sup>. Ancak TC 3/2: 128A, 4'de, 15 parça Akad cinsi kumaşın 1 *naruqqum* içerisinde olduğunu görmekteyiz. Bu farklılığın nedeni ise, Akad cinsi kumaşın hacim olarak daha az yer kaplaması ilgili olmalıdır. Diğer taraftan her bir *kutānum* kumaşının 2 mana, yani 1kg. ağırlığında olması<sup>9</sup>, *kutānum* kumaşlarının konduğu *naruqqum*'un, ortalama 5-6kg. ağırlığında bir paket olduğunu göstermektedir. Fakat, Akad kumaşında görüldüğü gibi, kalitesine ve türlerine göre kumaşların hacimlerinin değişkenlik arz edeceğini dikkate almak gerekir. Dolayısıyla bir *naruqqum*'un standart ağırlığını, elimizdeki bilgilere göre tam olarak ortaya koymak mümkün değildir. Diğer taraftan *naruqqum*'un hangi maddeden yapıldığı konusunda açık veriler olmasa da, genellikle kumaşların konduğu bir mahfaza ve kervan seyahatinde kullanılmış olması, bunun büyük bir ihtimalle deriden imal edildiğini göstermektedir. Zira, VAT 9254'de geçen “*naruqqum*'u ve deriyi birlikte paketle ve bana gönder”<sup>10</sup> ifadesi bu konuda bir ipucu sayılabilir. OIP 27: 58, 31-32'de ise, 2 adet *azamillum*<sup>11</sup> ile birlikte geçmekte ve içerisine bitkisel

<sup>8</sup> Veenhof 1972: 37-39.

<sup>9</sup> Bilgiç-Bayram 1995: 17 vd.; Gökçek 1998: 170.

<sup>10</sup> <sup>7)</sup>... *na-ru-qām* <sup>8)</sup> *ū maš-ki iš-té-ni-iš* <sup>9)</sup> *li-il-š-wi-ū-šū-nu-ma* <sup>10)</sup> *a-na a-li-ki-im* <sup>11)</sup> *pā-ni-im-ma* <sup>12)</sup> *pī-qī-id-ma lu-ub-lu-nim*.

<sup>11</sup> Belgelerimizde çok nadir olarak geçen bu kelime için, AHw: 92a-b “Tragsack-netz” karşılığını vermiştir. CAD (A): 525a ise, hububat ve saman gibi malları koymak için kullanıldığını ifade etmektedir. Nitekim, bu mahfaza ile BIN 4: 146, 26'da saman taşındığını görmekteyiz (7 *a-za-mi-lā-tim ti-ib-nim*). VAT 9218, 17'de ise, bir kervan için satın alınan malzemeler arasındadır. Belgede kabın bedeli 1 shekel olarak belirtilmiştir (1 GİN *a-na a-za-mi-lam*). Kervan yolculuğunda da kullanıldığı anlaşılan *azamillum* hakkında başka verilere sahip değiliz. Fakat, bu kabın hububat taşımacılığında ve uzun süren kervan seyahatlerinde kullanılmış olması, en azından onun, ince ahşap ya da ağaç kabuklarından yapılan geniş kapasiteli bir mahfaza olduğunu akla getirmektedir.

bir ürün olan ve yağ elde edildiği anlaşılan *dulbātum* adında bir madde bulunduğu anlaşılmaktadır<sup>12</sup>. *BIN* 6: 218: 7-8'de ise, bir tür yemiş veya meyve şeklinde tanımlı yapılan *lipārum* ile birlikte geçmektedir<sup>13</sup>. Bu belgelerden farklı olarak, *ICK* 1: 135, 13-14'de *ebal sikkatim* ile beraber zikredilmektedir. Belge, *ebal sikkatim* başlığı altında değerlendirilmiştir.

*Naruqqum* ile ilgili bir başka mesele de, bunların nasıl yüklendiği veya ne şekilde taşındığı konusudur. Veenhof, *naruuqqum*'un *muttātum* içerisine konulmuş veya *ēliātum* gibi yüklenmiş olması gerektiğini ifade etmektedir<sup>14</sup>.

Tüccarların masrafları ile ilgili bazı belgelerde de, *naruuqqum*'ların fiyatı hakkında bilgi edinmekteyiz; *CCT* 1: 31a, 6'da bir *naruuqqum* için ½ şekel, *BIN* 4: 130, 6'da muhtemelen iki *naruuqqum* için 1 şekel, *BIN* 6: 65, 15'de muhtemelen 3 *naruuqqum* için 1½ şekel gümüş verildiği belirtilmektedir<sup>15</sup>.

### Masradum

Kervan refakatçisinin kira bedeli ve *naruuqqum*'un fiyatı ile birlikte daha önce yalnızca *CCT* 1: 31a, 8'de zikredilen *masradum* için, *CAD* (M<sub>1</sub>): 326a'da; *sarādum* fiilinden hareketle "paketleme malzemesi" şeklinde bir tanımlama yapılmıştır. *AHw*: 619a'da "semer" şeklinde ifade edilen kelime için, *Landsberger (ZA NF* 4, 1928: 277), "koşum" ya da "yükleme ücreti" anlamını kullanmıştır<sup>16</sup>. Ancak, ele aldığımız belgelerde *masradum*'un adet olarak belirtilmesi, en azından burada ele aldığımız anlamda bunun bir yükleme ücreti olmayacağı göstermektedir. Bununla birlikte *CCT* 1: 31a, 8'de *masradum*'a ödenen miktarın ¼ şekel gümüş olduğu belirtilmiştir. Fakat bu fiyat, elimizdeki tek örnektir. Eğer bu bedeli *masradum*'lar

<sup>12</sup> <sup>31)</sup> 3 *na-ru-qá-tum ša du-ul-ba-tim* <sup>32)</sup> 2 *a-za-me-lá-an*

<sup>13</sup> <sup>7)</sup> *ú na-ru-qúm* <sup>8)</sup> *ša li-pá-ri-im*

<sup>14</sup> Bir tür heybe olarak tanımlanabilecek *muttātum*'un, yalnızca bir gözü 60 ile 75 mana arasında, yani 30-37.5kg.lık yük alabilmektedir. *Eliātum* ise, muhtemelen daha küçüktür ve *muttātum*'un veya semerin üzerine bağlanmaktadır. Bir *eliātum*, standart ağırlığı olan 25-26 parça kumaş yükünün 1/5 veya ¼'nü taşımaktadır. *TC* 3: 177 no'lu belgeden, *kaššarum*'ların, seyahat esnasında bir takım masrafları karşılamak için ayırdıkları ücretleri bu mahfazanın içine koydukları anlaşılmaktadır. *Eliātum*, muhtemelen mühürlenmekte ve kolayca erişilebilecek bir yere konmaktaydı (Veenhof 1972: 25, 39).

<sup>15</sup> Veenhof 1972: 38.

<sup>16</sup> Veenhof 1972: 11.

için bir genellemeye tabi tutarsak, *masradum*'un *naruqqum*'lara nazaran maliyet açısından daha düşük olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Dolayısıyla *masradum* için verilen “semer” anlamı da kanaatimizce tartışmaya açıktır. Zira bir semerin maliyeti, büyük ihtimalle *naruqqum* olarak tanımlanan “torba” veya “çuval”dan fazla olmalıdır.

Sonuç olarak, şu ana kadar yayımlanmış belgelerden *masradum*'un fonksiyonu ve mahiyeti hakkında somut bilgiler edinmek mümkün değildir. Ancak, kelimenin daha ziyade *naruqqum* ve bir tür heybe veya çuval olarak anlamlandırılan malzemeler ile birlikte geçmesi ve *sarādum* fiili ile ilişkilendirilmesi, *masradum*'un bir tür “torba” veya “çuval” olma ihtimalini ortaya koymaktadır.

### Matliḥšum / Matliḥšum

*Musrādum*'a nazaran daha fazla karşılaştığımız bu nesne CAD (M<sub>1</sub>): 412a'da şüpheli olarak “semer” karşılığında verilirken, AHw: 633b'de, Lewy'e atıfta bulunularak, “bir kayış” şeklinde ifade edilmiştir. Bilgiç ise, AfO 15: 34, 222, C 44, 5vd. geçen “2 mana 15 şekel URUDU šim 9 ma-at-li-iḥ-ši”<sup>17</sup> ifadesinden, bunun ucuz bir nesne olduğunu ve TC 3/2: 113, 18-20'de geçen “*kutallum*<sup>18</sup> ša *kussim*<sup>19</sup> ša *matliḥšim*” ifadesinden ise, “sandalye ve saire yapmaya yarayan bir ağaç veya tahta” olabileceğini söylemektedir<sup>20</sup>. Daha önce CCT 1: 39b, 7-9'da ve CCT 5: 33b, 1-4'de yine *ukāpum* ve *zurzum* ile birlikte geçen kelimeyi Veenhof, belgelerde sıklıkla karşılaştığımız ve “koşum takımı”, “koşum” ve “donanım” şeklinde tanımlanan *unūtum* kelimesiyle ilişkilendirerek, *matliḥšum*'u, *ukāpum* ve *zurzum* ile birlikte koşum takımını oluşturan malzemelerden biri olarak değerlendirmiş ve TC 3/2: 113'de geçen “*kutallum* ša *kussūm* ša *matliḥšim*” ifadesinin “the back of the seat of (mounted on) the packsaddle” şeklinde çevrilebileceğini belirtmiştir. Ayrıca, BIN 4: 164, 30, OIP 27: 55, 19; CCT 2: 18, 29'da geçen *kussūm* ša *emārim* tabirinin de “eşek semeri” anlamında olabileceğini vurgulamıştır<sup>21</sup>. *Matliḥšum*, bu belgelerden farklı olarak, bir kervanda bulunan çeşitli miktarlardaki gümüş ve diğer emtianın kimlere ait olduğunu gösteren

<sup>17</sup> “2 mana 15 şekel bedelinde 9 matliḥšum”.

<sup>18</sup> “arka, sırt” anlamları için bkz. CAD (K): 603b.

<sup>19</sup> “sandalye”, “taht” anlamları için bkz. CAD (K): 587b.

<sup>20</sup> Bilgiç 1953: 65 ve 71.

<sup>21</sup> Veenhof 1972. 5vd.



CCT 5: 41a, 32'de, 5 adet kuşak ve 3 mana ağırlındaki yün ile birlikte zikredilmiştir<sup>22</sup>.

Sonuç olarak TC 3/2, 113'de geçen ilgili ifade, *matliḥṣum* hakkında önemli bir ipucu sunmaktadır. Dolayısıyla, Bilgiç ve Veenhof'un tanımlamalarından hareketle bu nesnenin, "semerin arkasına monte edilen ve ahşaptan yapılmış bir tür sırtlık"<sup>23</sup> olabileceğini düşünebiliriz.

### Ukāpum

Genellikle koşum takımına ait parçalarla birlikte geçen bu nesne için AHw: 1405b'de "semer" tanımı yapılmıştır. Bilgiç ise, ele almış olduğu dört metinde, kelimenin, daima yün ile alakalı olarak zikredilmesinden ve bilhassa CCT 4: 20a, 17'de geçen "yünlü *ukāpum*" ifadesinden, bunun "kirmen" manasına gelebileceğini ifade etmektedir<sup>24</sup>. Ancak, bir Nuzi belgesinde bunun koyun derisinden yapıldığına dair bir örneğinin olması ve ayrıca Garelli tarafından ele alınan bir belgede kelimenin *ṣitrum* kumaşı ve koyun postu ile birlikte geçmesi, bu tanımlamanın tartışılabilirliğini göstermektedir. Bununla birlikte, daha çok koşum takımlarını oluşturan parçalarla birlikte geçmesinden dolayı, bu nesnenin, semerin ve *muttatum*'un altına konan koyun derisinden yapılmış bir örtü veya ekstra yükler için gerekli olan bir tür mahfaza olabileceği düşünülmektedir<sup>25</sup>. *Ukāpum*'un fiyatı hakkında ise, Kt.c/k 465 kısmen bilgi vermektedir<sup>26</sup>. Metnin 1-9. satırında, ağırlığı belirtilmeyen yünler için 1 1/6 şekel ve yine adeti belirtilmeyen *ukāpum*'lar için 22½ ŞE gümüş verildiği kayda geçirilmiştir. Bu bedel, *ukāpum*'ların oldukça düşük bir fiyatı olduğunu göstermektedir.

Bu bilgiler ışığında *ukāpum*'un tam olarak neyi ifade ettiğini söylemek zordur. Ancak, bu nesnenin yün ve koyun derisinden yapılmış olmasından ve ele aldığımız belgelerde görüleceği üzere daha çok yükleme ve paketleme ile ilgili malzemeler ile birlikte zikredilmesinden dolayı, Veenhof'un semer ve *muttatum* altına konan bir tür örtü görüşüne katılarak, bunun büyük bir ihtimalle uzun süren

<sup>22</sup> Larsen 1967: 60.

<sup>23</sup> Semerin veya eyerin ön ve arka yastıklarını oluşturan bu kısımlara, günümüz Türkçesinde "köpçük" adı verilmektedir.

<sup>24</sup> Bilgiç 1953: 69vd.

<sup>25</sup> Veenhof 1972: 6vd.

<sup>26</sup> Bilgiç 1953: 70.

seyahat esnasında, gerek sürtünmeden dolayı eşeklerin zarar görmesini engellemek için gerekse hayvanın terini alması için semer ve denklik altına konan “keçeden yapılmış semer örtüsü” olabileceğini düşünmekteyiz. Bu örtü, günümüzde de koşum takımlarının vazgeçilmez bir eşyası olarak kullanılmaya devam etmektedir<sup>27</sup>.

### Ebal sikkatim

*Eblum* “ip” ve *sikkatum* “kazık, çivi” kelimelerinden müteşekkil ifade, daha önce ICK 1, 135, 14’de “12 *naruqqātim u ebal sikkatim kunukma*” şeklinde geçmiş ve CAD (S): 248b’de “seal the twelve sacks and rope (around) the pegs” olarak çevrilmiştir<sup>28</sup>. Diğer taraftan önce Bilgiç, daha sonra da S.Çeçen ve K.Hecker tarafından ele alınmış ve bir antlaşma metni olan Kt.n/k 794 no’lu belgenin ilk iki satırında geçen “<sup>(1)</sup> *i-na ma-ti-kà eb-lu-um* <sup>(2)</sup> *sí-kà-tum mi-ma hu-lu-qá-e ša DUMU A-šūr lá i-ba-ši-ú*” cümlesini, “<Eğer> ip (ve) kazıklar senin ülkende <ise>, Asurlu bir kimsenin herhangi bir kaybı olmaz” şeklinde tercüme ederek, bu iki kelimenin ülkede güvenliğin ve huzurun sağlanmasını gösteren bir mana taşıdığını belirtmişlerdir<sup>29</sup>.

Bu tabir son olarak, Günbattı tarafından yayımlanan ve belki de Kt.n/k 794 ile ilgili olabilecek Kt.00/k 10, 16-17’de geçmektedir. Metin, *Ḫaḫḫum* ile Asur arasında yapılmış bir antlaşma niteliğinde olup, genel olarak Asurlu vatandaşların bu ülkedeki haklarının korunması ile ilgili hükümler içermektedir. Söz konusu tabir, “<sup>(16)</sup>... *ḫa-dī-i ḫeb-ḫi-im ú* <sup>(17)</sup> *sí-kà-tim ga-ḫam-li-im ḫi-[m]i-ma šu-[um-š]u* “(ve gemiye ait), ip ve kıvrık kazıklara varıncaya kadar her şeyi” şeklinde, bir geminin batırılarak taşıdığı malların yağmalanması durumunda zararın ödeneceği kararı ile ilgili olarak geçmekte ve bu kelimelerin asıl anlamlarında kullanıldıkları belirtilmektedir<sup>30</sup>. Burada dikkati çeken husus, Günbattı’nın da belirttiği üzere, *sikkatum* kelimesinin, Eski Asur tabletlerinde ilk kez ve “çengelli, kancalı ya da kıvrık” anlamlarını taşıyan *gamlum* kelimesi ile birlikte

<sup>27</sup> Günümüz Türkçesinde bu nesne, “çul”, “terlik” veya “örtük” isimleri altında yaşamaktadır.

<sup>28</sup> Esas itibarıyla yün fiyatının altın veya bakır üzerinden ödenmesi ile ilgili belgede, söz konusu ifade, <sup>(13)</sup> *12 na-ru-qá-tim* <sup>(14)</sup> *ú e-ba-al-si-kà-tim* <sup>(15)</sup> *iš-ti a-li-ki* <sup>(16)</sup> *šé-bi-lam* “12 *naruqqum* ve *eblum sikkatim*’i ilk ulak ile bana gönder” şeklindedir. Dolayısıyla, CAD (S): 248b’de verilen *kunukkum* kelimesi fazladan yazılmış olmalıdır.

<sup>29</sup> Çeçen-Hecker 1995: 37.

<sup>30</sup> Günbattı 2005: 773.

zikredilmesidir. Dolayısıyla bu ifadeden, *sikkatum*'un “ahşap ya da metal bir kanca” olduğuna dair bir sonuç çıkarılabilir. Bu sonuç ise, *ebal sikkatim*'in tanımlanması hususunda, önemli bir adımdır.

Burada ele aldığımız belgelerde de açıkça görüleceği üzere bu nesne, yük hayvanlarının donatılması veya ticari malların yüklenmesi ile ilgili olarak kullanılan *naruqqum*, *zurzum* ve bir tür çuval olarak düşündüğümüz *masradum* gibi mahfazalar ve diğer koşum malzemeleri ile birlikte geçmektedir. Bu bilgiler ışığında, *ebal sikkatim*'i, “denklerin veya semer üzerine bağlanan mahfazalar ve semer altına konan keçe gibi koşum malzemelerinin bağlanmasında veya iştirilmesinde kullanılan ucu kancalı ip veya halat” şeklinde tarif edebiliriz.

### Zurzum

Eski Asur belgelerinde nadir olarak geçen ve CAD (Z): 167b'de “double pack sack made of goat hair” olarak tanımlanan bu malzemeyi “keçi kılından yapılmış bir tür heybe” şeklinde tarif edebiliriz. Veenhof, bir Nuzi belgesi olan *HSS 15: 219, 11*'de, *zurzum*'un iki mana ağırlığındaki keçi kılından yapıldığına ve aynı belgede geçen bu türdeki diğer mahfazalar için daha fazla miktarda yün kullanıldığına işaret ederek, bunun fazla büyük olmadığını ifade etmektedir<sup>31</sup>. Burada ele aldığımız belgelerden farklı olarak, *CCT 1: 39b, 6-8*'de yine *ukāpu* ve *matliḫṣu* ile geçerken, *BIN 6: 218, 5-7*'de, *naruqqum* ve *tamalakkum* ile birlikte, tabletlerin konduğu bir mahfaza olarak belirtilmiştir<sup>32</sup>.

Sonuç olarak, Eski Asur literatüründe ticari malların paketlenmesi ve taşınması ile ilgili çok sayıda kelimenin geçtiğine şahit olmaktayız. Bu çeşitliliğin nedeni, hiç şüphesiz Koloni Çağı'nda Anadolu'da gelişen ticaretin, esas itibarıyla bir kervan ticareti olmasından kaynaklanmaktadır. Belgelerden, ticari malların paketlenmesine ve yüklenmesine dair kullanılan çeşitli malzemeler hakkında, kısmen de olsa bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Bu bilgiler ışığında, Asurlu tüccarların uzun süren kervan seyahati esnasında malların daha sağlıklı bir şekilde taşınabilmesi için yeterli donanımına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Ayrıca, ticari malların yanı sıra, diğer donanım ve çeşitli isimler altındaki paketleme ve

<sup>31</sup> Veenhof 1972: 8.

<sup>32</sup> <sup>61</sup> *zu-ur-zu-um ša DUB-pé-e* (Veenhof 1972: 8).

yüklemeye dair mahfazaların da alış-veriş konu olması, bunların, her Asurlu tüccarın sahip olması gereken eşyalar arasında olduğunu göstermektedir.

### KAYNAKÇA

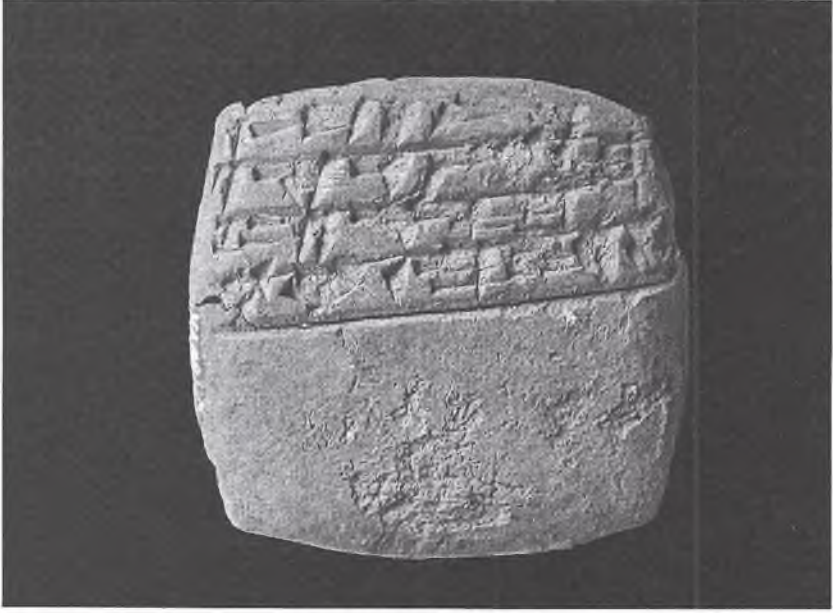
- AKT II 1995: E.Bilgiç-S.Bayram. *Ankara Kültepe Tabletleri (AKT) II*, Ankara 1995.
- Bilgiç 1953: E.Bilgiç, *Kapadokya Metinlerinde Geçen Yerli Apellativler ve Bunların Eski Anadolu İçerisindeki Yeri*, Ankara 1953.
- Çeçen-Hecker 1995: S.Çeçen-K.Hecker, “ina mātika eblum, Zu einem neuen Text zum Wegerecht in der Kültepe-Zeit”, *AOA* 1, Band 240, 1995: 31-41.
- Dercksen 1999: J.G.Dercksen. “On the Financing of Old Assyrian Merchants”, *Trade and Finance in Ancient Mesopotamia, MOS Studies* 1, Leiden 1999: 85-99.
- Gökçek 1998: L.G.Gökçek, “Kültepe Metinlerinde Geçen Nesnelere Fiyatları”, (*II. Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri, Kayseri, 16-17 Nisan 1998*) 1998: 155-170.
- Günbattı 2005: C.Günbattı, “Kültepe’de Bulunmuş İki Antlaşma Metni”, *Belleten* 69/256, 2005: 759-781.
- Larsen 1967: M.T.Larsen. *Old Assyrian Caravan Procedures*, İstanbul 1967.
- Larsen 1976: M.T.Larsen. *The Old Assyrian City-State and its Colonies*, Copenhagen, 1976.
- Larsen 1977: M.T.Larsen, “Partnerships in the Old Assyrian Trade”, *Iraq* 39, London 1977: 119-145.
- Larsen 1999: M.T.Larsen, “Naruquq-Verträge”, *RIA* 9 (3/4), 1999: 181-184.
- Lewy 1964: H.Lewy, “The Assload, The Sack and other Measures of Capacity”, *RSO* 39, 1964: 181-197.
- Sever-Çeçen 2000: H.Sever-S.Çeçen. “naruqqum Ortaklığı Hakkında Yeni Bir Belge”, *ArAn* 4, 2000: 167-176.
- Veenhof 1972: K.R.Veenhof, *Aspects of Old Assyrian Trade its Terminology*, Leiden 1972.



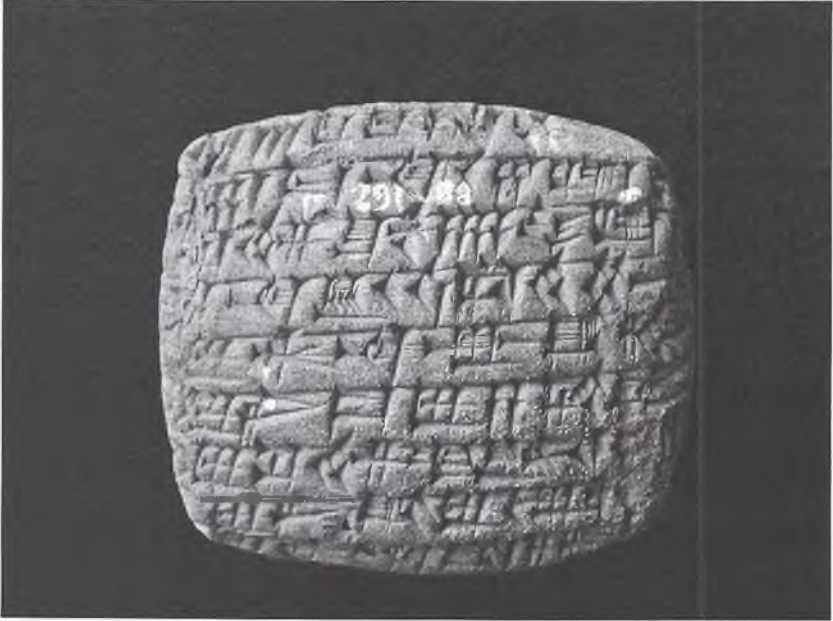
Kt.88/k 298 önyüz



Kt.88/k 298 altkenar



Kt.88/k 298 arkayüz



Kt.88/k 292 önyüz





Kt.88/k 292 altkenar



Kt.88/k 292 arkayüz



Kt.88/k 292 üstkenar



Kt.88/k 292 solkenar



Kt.88/k 658 önyüz



Kt.88/k 658 altkenar





Kt.88/k 658 arkayüz



Kt.88/k 658 üstkenar



Kt.88/k 658 solkenar